

Innhold

Forord	5
I. Innledning	19
1 Emneområde	19
1.1 Arbeidsrett i offentlig sektor	19
1.2 Individuell arbeidsrett.....	21
1.3 Kollektiv arbeidsrett	22
2 Arbeidsrettens rettskilder	24
2.1 Rettslig metode	24
2.2 Oversikt over rettskildefaktorene	25
2.2.1 Aktuelle lover.....	26
2.2.2 Lovens forarbeider	28
2.2.3 Forskrifter	28
2.2.4 Rettspraksis	29
2.2.5 Tariffavtaler	31
2.2.6 Arbeidsavtalen	31
2.2.7 Reglement.....	32
2.2.8 Praksis og rettsoppfatninger.....	33
2.2.9 Internasjonale konvensjoner og EØS-avtalen ...	34
2.2.10 Reelle hensyn/vurderinger.....	36
2.3 Særlover og tariffavtaler for statlig sektor	39
2.4 Oppsummering.....	40
3 Begreper og særtrekk	41
3.1 Arbeidstaker	41
3.2 Arbeidsgiver	46
3.3 Arbeidstaker- og arbeidsgiverbegrepet i staten	47
3.4 Arbeidsgiverens styringsrett	48
3.5 Vernehensynet	49
3.6 Det kollektive preg.....	50
4 Arbeidsrettsreglene i praksis.....	50
5 Kort om den historiske utviklingen	
og arbeidsmiljøloven av 17. juni 2005 nr. 62	51
6 Kort om den historiske utviklingen av statsansatteloven.....	55

II.	Ansettelse	57
1	Innledning.....	57
1.1	Ansettelse i det offentlige	57
1.2	Faser i en ansettelsesprosess	59
2	Juridiske rammer i valget mellom søkere.....	59
2.1	Oversikt	59
2.2	Kvalifikasjonsprinsippet	61
2.2.1	Hva kvalifikasjonsprinsippet går ut på.....	61
2.2.2	Nærmere om saklighetskravet ved ansettelse	66
2.3	Fortrinnsrett.....	73
2.3.1	Fortrinnsrett etter nedbemanning	74
2.3.2	Fortrinnsrett for deltidsansatte	77
2.3.3	Prioritet og virkninger av brudd på reglene om fortrinnsrett.....	83
2.4	Deltidsansattes rett til stilling ved merarbeid.....	84
2.5	Positiv særbehandling	87
3	Utlysing av ledig stilling	87
3.1	Offentlig utlysing	88
3.1.1	Unntak	90
3.2	Utlysingens innhold og bindingseffekt	91
4	Behandling av søknader.....	94
4.1	Saksbehandlingsregler.....	94
4.2	Søkerlister og rett til å se dokumenter	98
4.3	Intervju og innhenting av referanser	104
5	Innstilling, uttalerett og ansettelse.....	108
6	Bindende kontrakt, formkrav og overprøving av et ansettelsesvedtak.....	109
7	Midlertidig ansettelse og innleie	112
7.1	Fast eller midlertidig ansettelse.....	112
7.2	Hensyn bak reglene om midlertidig ansettelse.....	113
7.3	Vilkår for midlertidig ansettelse.....	114
7.3.1	Arbeid av midlertidig karakter.....	114
7.3.2	Vikariat	117
7.3.3	Praksisarbeid og arbeidsmarkedstiltak	120
7.3.4	Idrettsarbeid, kunstnerisk arbeid og forskningsarbeid	120
7.3.5	Åremål	121
7.4	Rettsvirkninger av ulovlig midlertidig ansettelse	122
7.5	Treårsregelen	123
7.6	Formkrav og opphør av midlertidig ansettelse.....	125
7.7	Innleie av arbeidstakere	126
7.7.1	Innledning.....	126

7.7.2	Vilkår knyttet til aml. § 14-9 andre ledd bokstav b–e	127
7.7.3	Avtale med tillitsvalgte	128
7.7.4	Likebehandling av innleide arbeidstakere	129
8	Oppsummering.....	130
9	Ansettelse i staten	130
9.1	Kvalifikasjonsprinsipp og fortrinnsrett	130
9.2	Lovhjemlet kunngjøringsplikt.....	131
9.3	Saksbehandlingsregler om innstillingsorgan og ansettelsesorgan.....	132
9.4	Midlertidig ansettelse.....	134
III.	Vern mot diskriminering	136
1	Oversikt	136
1.1	Lovregulering av diskriminering i arbeidslivet	136
1.2	Formålet med regler om vern mot diskriminering.....	137
1.3	Virkeområde	140
2	Hovedreglene om forbud mot diskriminering	140
2.1	Diskrimineringsbegrepet	141
2.2	Direkte og indirekte forskjellsbehandling.....	142
2.3	Diskrimineringsgrunner knyttet til kjønn, graviditet, fødsel, omsorgsoppgaver mv.	143
2.4	Diskrimineringsgrunner knyttet til etnisitet, religion, livssyn mv.....	145
2.5	Diskrimineringsgrunner knyttet til funksjonsnedsettelse..	146
2.6	Diskrimineringsgrunner knyttet til seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk mv.	148
2.7	Diskrimineringsgrunner knyttet til politisk syn, med- lemskap i arbeidstakerorganisasjon eller alder mv.	150
3	Lovlig forskjellsbehandling.....	151
3.1	Lovlig forskjellsbehandling knyttet til kjønn, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk.....	152
3.2	Lovlig forskjellsbehandling på grunn av graviditet, fødsel, amming, og permisjon ved fødsel eller adopsjon ..	156
3.3	Lovlig forskjellsbehandling med hjemmel i arbeidsmiljøloven	156
4	Positiv særbehandling	158
4.1	Begrep og vilkår	158
4.2	Særlig om kjønnskvotering.....	160
5	Forbud mot trakassering.....	162
5.1	Trakassering som en særlig form for diskriminering.....	162
5.2	Spesielt om seksuell trakassering.....	164

6	Forbud mot innhenting av opplysninger ved ansettelse.....	165
6.1	Arbeidsmiljøloven § 13-4	165
6.2	Likestillings- og diskrimineringsloven § 30	166
7	Lik lønn for arbeid av lik verdi	167
8	Saksbehandlingsregler og håndhevningsbestemmelser knyttet til diskriminering.....	169
8.1	Opplysningsplikt.....	169
8.2	Bevisbyrde	170
8.3	Diskrimineringsnemnda.....	171
8.4	Oppreisning og erstatning.....	172
9	Diskrimineringsregler i staten	172
IV.	Styringsretten og arbeidstakerens lydhets- og lojalitetsplikt	175
1	Generelt om styringsretten	175
1.1	Begrepet «arbeidsgiverens styringsrett»	175
1.2	Hjemmel.....	178
2	Arbeidstakerens lydhetsplikt.....	179
2.1	Arbeidspliktens innhold og omfang.....	179
2.2	Endring i arbeidsplikten	181
2.3	Resignasjonsplikt	187
3	Arbeidstakerens lojalitetsplikt	189
3.1	Lojalitetsplikt og ytringsfrihet.....	190
3.1.1	Arbeidstakeres rett til å uttale seg til media	193
3.1.2	Spesielt om varsling.....	199
3.2	Bierverv	205
4	Arbeidstakerens lydhets- og lojalitetsplikt i statlig sektor.....	207
4.1	Statsansattes lydhetsplikt.....	207
4.2	Statsansattes lojalitetsplikt.....	208
V.	Kontrolltiltak i virksomheten og behandling av personopplysninger.....	211
1	Arbeidsgiverens kontrolltiltak	211
2	Arbeidsgiverens behandling av personopplysninger	214
2.1	Personopplysningsloven og dens virkefelt.....	215
2.2	Materielle vilkår for å kunne bruke personopplysninger ..	216
2.3	Prosessuelle krav ved behandling av personopplysninger ..	218
2.4	Spesielt om kameraovervåking, kontroll av e-post og andre elektroniske bevegelser	219
VI.	Medbestemmelse.....	223
1	Innledning.....	223
2	Bestemmelser i arbeidsmiljøloven om informasjon og drøfting..	225
2.1	Arbeidsmiljøloven kapittel 8.....	225

2.2	Drøfting om ansettelse mv.	226
3	Medbestemmelse i kommunal sektor	227
3.1	Kommunelovens bestemmelser	227
3.2	Tariffavtale om medbestemmelse i kommunal sektor	229
3.3	Tariffbestemmelser om tillitsvalgte i kommunal sektor ..	230
4	Medbestemmelse i statlig sektor	232
4.1	Statsansattelovens bestemmelser	232
4.2	Tariffavtale om medbestemmelse i statlig sektor.....	232
5	Virkningen av at regler om medbestemmelse ikke ivaretas.....	233
VII.	Lønn	234
1	Lønnens størrelse.....	234
1.1	Utgangspunkter	234
1.2	Oversikt over lønnssystemet i kommunen.....	235
1.3	Oversikt over lønnssystemet i staten	237
2	Utbetaling av lønn	239
3	Trekk i lønn	239
4	Feil ved lønnsutbetalingen	244
4.1	Tilbakebetaling av for mye utbetalt lønn	244
4.2	Etterbetaling av for lite utbetalt lønn	248
5	Foreldelse av lønnskrav.....	249
VIII.	Arbeidstid	250
1	Oversikt	250
1.1	Arbeidsmiljøloven kapittel 10 og tariffavtalebestemmelser	250
1.2	Formål og virkeområde for arbeidstidsbestemmelsene i arbeidsmiljøloven.....	251
1.3	Forsvarlige arbeidstidsordninger	255
2	Alminnelig arbeidstid	256
2.1	Arbeidstidens lengde	256
2.1.1	Ordinær dagtid og skiftarbeid/turnus.....	256
2.1.2	Gjennomsnittsberegning av arbeidstiden	260
2.2	Arbeidstidens plassering	261
2.2.1	Dagtid og hverdager	261
2.2.2	Nattarbeid og søn- og helgedagsarbeid	262
2.3	Hvilepauser og fritid.....	263
3	Overtid	265
3.1	Begrepet overtid	266
3.2	Vilkår for å jobbe overtid.....	266
3.3	Lengden av tillatt overtid.....	268
3.4	Kompensasjon for overtid.....	269
4	Rett til fritak fra gjeldende arbeidstidsordninger	270

4.1	Rett til fritak fra nattarbeid	272
4.2	Rett til fleksibel arbeidstid.....	273
4.3	Rett til redusert arbeidstid.....	274
5	Arbeidstid i staten	276
IX.	Ferie	278
1	Innledning.....	278
1.1	Ferieloven og tariffavtaler.....	279
1.2	Ferieår og opptjeningsår	280
2	Feriefritid	280
2.1	Feriens lengde.....	280
2.2	Feriens plassering.....	283
2.2.1	Drøfting og underretning	283
2.2.2	Rammer for arbeidsgiverens plassering av ferie..	284
2.2.3	Ferie og oppsigelsestid.....	286
2.2.4	Ferie i forbindelse med sykdom mv.....	287
3	Feriepenger	288
3.1	Beregning av feriepenger	288
3.2	Utbetaling av feriepenger.....	289
X.	Arbeidsmiljø.....	290
1	Hovedmålsetting	290
1.1	Begrepet arbeidsmiljø	290
1.2	Lovens generelle krav.....	291
2	Arbeidsmiljølovens konkretisering av krav til arbeidsmiljøet ...	293
2.1	Organisatoriske arbeidsmiljøfaktorer	293
2.2	Det psykososiale arbeidsmiljøet.....	294
2.3	Det fysiske arbeidsmiljøet	297
2.4	Arbeidstakere med redusert arbeidsevne	298
3	Oppfølging av arbeidsmiljøreglene	302
3.1	Arbeidsgiverens plikter.....	302
3.1.1	Virkemidler.....	302
3.1.2	Arbeidsgiverens registrerings- og meldeplikt	304
3.2	Arbeidstakerens medvirkningsplikt	305
3.3	Verneombud	306
3.4	Arbeidsmiljøutvalg.....	307
XI.	Permisjon og permittering.....	309
1	Innledning.....	309
2	Permisjon	309
2.1	Sykefravær	310
2.2	Permisjon ved svangerskap, fødsel mv.....	313
2.2.1	Morens rett til permisjon	313

2.2.2	Farens rett til permisjon.....	314
2.2.3	Foreldrepermisjon.....	315
2.2.4	Adoptivforeldre og fosterforeldre	315
2.2.5	Stønadsregler	316
2.2.6	Varslingsregler.....	317
2.3	Permisjon for å amme	317
2.4	Permisjon ved barns sykdom mv.	318
2.5	Utdanningspermisjon og kompetanseutvikling.....	319
2.6	Permisjon ved militærtjeneste, sivilteneste og lignende..	323
2.7	Permisjon ved utføring av offentlige verv	324
2.8	Velferdspermisjoner/permisjonsreglement.....	324
3	Permittering	326
XII.	Oppsigelse og avskjed.....	328
1	Innledning.....	328
1.1	Opphør av arbeidsforholdet	328
1.2	Disiplinære reaksjoner overfor en arbeidstaker	330
2	Oppsigelse	332
2.1	Oppsigelse fra arbeidstakeren eller arbeidsgiveren	332
2.2	Vern mot usaklig oppsigelse.....	332
2.3	Oppsigelse med basis i virksomhetens forhold.....	333
2.3.1	Tilbud om annet passende arbeid.....	334
2.3.2	Interesseavveining.....	336
2.3.3	Utvalgsrets	339
2.3.4	Ansiennitetsprinsipp og andre utvelgelseskriterier.....	340
2.3.5	Masseoppsigelser	342
2.3.6	Arbeidsmiljøloven § 15-7 fjerde ledd	342
2.4	Oppsigelse med basis i arbeidstakerens forhold.....	343
2.4.1	Forholdsmessighetskrav	344
2.4.2	Ulegitimert fravær og for seint frammøte	345
2.4.3	Tillitssvikt, utilbørlig og uaktsom opptreden....	347
2.4.4	Atferd utenfor tjenesten.....	348
2.4.5	Rusmisbruk.....	349
2.4.6	Kvalifikasjoner og dyktighet	350
2.4.7	Samarbeidsproblemer	352
2.4.8	Advarsel.....	354
2.4.9	Pensjonsalder	355
2.5	Oppsigelsesvern for visse grupper av arbeidstakere	357
2.5.1	Prøvetidsansatte.....	357
2.5.2	Oppsigelsesvern ved sykdom.....	362
2.5.3	Oppsigelsesvern ved svangerskap, fødsel og adopsjon.....	364

2.5.4	Oppsigelsesvern ved militærtjeneste mv.	366
2.6	Virkningen av en usaklig oppsigelse.....	366
2.6.1	Ugyldighet	366
2.6.2	Erstatning	368
2.7	Oppsigelsesfrister.....	369
2.8	Saksbehandlingsregler og formkrav	371
2.8.1	Drøftelsesplikt forut for oppsigelse	371
2.8.2	Formkrav.....	373
2.8.3	Saksbehandlingsregler i forvaltningsloven	375
2.8.4	Attest.....	376
2.9	Retten til å fortsette i stillingen	377
2.10	Minnelige ordninger i forbindelse med oppsigelsessaker ..	380
3	Avskjed	383
3.1	Begrepet avskjed.....	383
3.2	Materielle vilkår for avskjed.....	384
3.3	Virkningen av urettmessig avskjed	386
3.4	Formelle vilkår ved avskjed.....	388
3.5	Suspensjon.....	388
4	Oppsigelse og avskjed i staten	390
4.1	Prøvetid	390
4.2	Oppsigelse på grunn av virksomhetens forhold	391
4.3	Oppsigelse på grunn av den statsansattes forhold	392
4.4	Oppsigelsesfrister.....	393
4.5	Ekstern fortrinnsrett.....	394
4.6	Ordensstraff.....	394
4.7	Avskjed og suspensjon.....	396
4.8	Saksbehandlingsregler, klageregler og søksmålsregler.....	398
5	Dagpenger under arbeidsløshet	400
XIII.	Virksomhetsoverdragelse	402
1	Grunnsystemet ved virksomhetsoverdragelse.....	402
2	Virkeområdet til arbeidsmiljøloven kapittel 16.....	404
2.1	Vilkåret om at det må foreligge en overdragelse	404
2.2	Vilkåret om overdragelse til ny arbeidsgiver.....	408
2.3	Spesielt om situasjonen når en tjeneste konkurranseutsettes på nytt etter utløpet av en kontraktsperiode	410
3	Arbeidstakerens rettigheter ved virksomhetsoverdragelse.....	412
3.1	Lønns- og arbeidsvilkår	412
3.2	Reservasjonsrett, fortrinnsrett og valgrett	415
3.3	Vern mot oppsigelse	420
3.4	Informasjon	420
4	Forholdet til tillitsvalgte	421

XIV.	Håndheving, tvister, tilsyn.....	424
1	Ulike håndhevings- og tilsynsordninger for arbeidsforhold.....	424
2	Sivilombudet	425
3	Likestillings- og diskrimineringsombudet og Diskrimineringsnemnda.....	426
4	Tvisteløsningsnemnda	427
5	Tilsyn med arbeidsmiljøloven – Arbeidstilsynet	428
6	Domstolsbehandling	430
6.1	Særlige prosessregler for tvister om opphør av arbeidsforholdet, fortrinnsrett mv.	432
XV.	Organisasjonene og tariffavtaler.....	435
1	Innledning.....	435
1.1	Begrepet kollektiv arbeidsrett.....	435
1.2	Rettskilder	436
1.3	Utviklingslinjer	437
1.4	Organisasjonsretten.....	439
1.5	Organisasjonenes plass i arbeidsretten	441
2	Arbeidslivets organisasjoner.....	441
2.1	Organisasjoner på arbeidsgiversiden	443
2.2	Organisasjoner på arbeidstakersiden	444
3	Tariffavtaler	446
3.1	Begrepet tariffavtale.....	446
3.1.1	Tariffavtalens innhold – avtaletyper	447
3.1.2	Parter i en tariffavtale.....	450
3.2	Tarifforhandlinger.....	452
3.2.1	Tarifforhandlinger i kommunal sektor.....	453
3.3	Formkrav og gyldighetstid	454
3.4	Virkninger av tariffavtale	455
3.4.1	Ufravikelighetsprinsippet	455
3.4.2	Forholdet til uorganiserte, til andre tariffavtaler mv.	456
3.4.3	Fredsplikt	459
3.4.4	Følger av tariffbrudd / krenking av fredsplikt ...	461
3.5	Tariffavtalens stilling ved overdragelse av virksomhet	462
3.6	Allmenngjøring av tariffavtaler	464
3.7	Statlig sektor	464
XVI.	Kollektive arbeidstvister	466
1	Retts tvister og interessel tvister	466
2	Fredelige løsningsmetoder og kampmidler	468
2.1	Fredelige konfliktløsningsinstanser.....	468
2.1.1	Arbeidsretten	469

	2.1.2	Mekling.....	470
	2.1.3	Voldgift/lønnsnemnd.....	470
	2.2	Kampmidler.....	471
3		Behandling av rettstvister.....	472
	3.1	Skjematisk framstilling av behandling av en rettstvist....	472
	3.2	Forhandlinger.....	473
	3.3	Løsning i Arbeidsretten	474
4		Behandling av interesselvister	475
	4.1	Skjematisk framstilling av behandlingen av en interesselvist	475
	4.2	Plassoppsigelser	476
	4.3	Tvungen mekling	477
	4.4	Streik.....	479
	4.4.1	Unntak og begrensninger i streikeretten.....	479
	4.4.2	Streikebryterbegrepet og situasjonen for ikke-streikende arbeidstakere	480
	4.4.3	De streikendes økonomiske situasjon	481
	4.5	Bruk av tvungen voldgift/lønnsnemnd.....	481
5		Statlig sektor.....	483
6		Politisk streik og sympatistreik	483
	6.1	Politisk streik.....	484
	6.2	Sympatistreik.....	486
7		Forholdet mellom regulering i lov og tariffavtale.....	486
Litteratur.....			493
Forarbeider mv.....			497
Lovregister			501
Domsregister.....			509
Stikkord			520